

Юрій Святець
Дніпро (Україна)

**КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ
РЕКОНСТРУКЦІЇ МЕРЕЖІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ
КОМУНІКАЦІЙ М. С. ГРУШЕВСЬКОГО
НА ОСНОВІ ЕГО-ДЖЕРЕЛ**

Ідея даного дослідження ґрунтується на тезі, що наука як колективна творчість є процес інтелектуальної взаємодії її учасників. Множина контактів вчених творить мережу інтелектуальних комунікацій, в яких відбувається обмін текстами, або творення меганаративу. Французький філософ, культуролог і медіатеоретик П'єр Леві (фр. *Pierre Lévy*, народ. 1956 р.) ввів поняття «колективний інтелект» (*Collective Intelligence*), охарактеризувавши його як діяльність одних, що пристосовується до діяльності інших, перевершує, живить її й при цьому породжує сукупний результат, що перевищує індивідуальні здібності учасників.

Канадський філософ, медіатеоретик Герберт Маршалл Маклюєн (англ. *Herbert Marshall McLuhan*, 1911–1980) зауважував, що запровадження паперових комунікацій / повідомлень прискорює рух інформації й спричиняє зміни в суспільних угрупованнях та творення нових спільнот. Американський соціолог Рендалл Коллінз (англ. *Randall Collins*, народ. 1941) зауважив, що індивіди, що сформулювали ідеї історичного значення, вміщені до типових соціальних структур (*patterns*): інтелектуальні групи, ланцюжки видатних вчителів та учнів й структури суперництва, до того ж сам комунікативний процес творить мислителів як власні вузли. Тому з позицій розуміння поведінки усієї множини індивідів нам треба знати, яка на вигляд мережа в цілому, з якою кількістю людей кожен індивід контактує та як співвідноситься з іншими культурними та емоційними ресурсами для здійснення інтелектуального

ритуалу. Реконструювання мережі інтелектуальних комунікацій потрібне для відтворення загальної конструкції ідеї.

Узагальнюючи розглянуті аспекти інтелектуальних комунікацій можна побудувати базову модель їх мережі, яку можна формалізувати та реконструювати на основі історичних документів. Таку мережу коректно уявити як систему взаємопов'язаних вузлів (інтелектуалів). Для цього доцільно скористатися засобами теорії графів. Установити наявність зв'язків можна на основі надійної статистики звернень конкретного вченого до іншого. Формалізацію повідомлень можна здійснити методами контент-аналізу, який дозволяє певне спрощення потоку тексту до стандартного набору статистично оброблюваних символів, що відображають наявність, інтенсивність або частоту відповідних характеристик досліджуваного явища чи процесу.

Найбільш адекватним масивом документів, які прямо вказують на міжособистісні комунікації, є епістолярний комплекс, що інтегрує в собі й мережу контактів й семантику повідомлень. Археографічні публікації епістолярії М.С. Грушевського роблять доступними для істориків комунікації вченого. Проте масив листів доволі великий і різноманітний, тому його вивчення інтелектуальних комунікацій класичними методами та засобами, на мою думку, малоефективний.

Альтернативою до статичної конструкції друкованого слова нині є електронний текст, який дозволяє розгортання семантичних кластерів завдяки можливості прямого вписування додаткових маркерів. Вони не змінюють початковий лінійний текст, а створюють передумови для супроводження його додатковими семантичними мережами, що є втіленням коеволюції ідей, наприклад, інших істориків.

Сучасні комп'ютерні технології забезпечують дослідника інтелектуальної спадщини істориків засобами й методиками уніфікованої семантичної розмітки окремих текстів (зокрема й колекцій листів) як елементів суцільного інформаційного масиву. Одним із визнаних в гуманітарній сфері сегментів розмітки історичних джерел є стандарт *TEI (Text Encoding Initiative)*. Розмітка тексту

дозволяє проставити семантичні маркери, що ідентифікують/уточнюють антропоніми, топоніми, дати та інші важливі факти. Інформаційні технології забезпечують історика необхідними засобами автоматизованого оперування цифрованими текстовими масивами. Такий підхід відповідає завданням *Digital History* – сучасних прикладних проєктів, покликаних удосконалити роботу істориків на основі комп'ютерних технологій, полегшити доступ користувачів до цифрованих історичних ресурсів, покращити рівень їх наочності та візуальної репрезентації. Одним з напрямів *Digital History* називають застосування інтерактивних гіпермедійних технологій, експериментальних форматів, що відрізняються від «лінійного нарративу».

Список основних джерел та літератури:

1. Бородкин Л. И. Digital History : применение цифровых медиа в сохранении историко-культурного наследия? / Л. И. Бородкин // Историческая информатика. Информационные технологии и математические методы в исторических исследованиях. – Барнаул, 2012. – № 1.
2. Листування Михайла Грушевського та Івана Джиджори (1904–1914) / упоряд. : С. Панькова, В. Пришляк. – К. ; Нью-Йорк ; Париж ; Л. ; Торонто, 2008.
3. Листування Михайла Грушевського та Євгена Чикаленка (22 листопада 1897 – 5 квітня 1918) / упоряд. : І. Старовойтенко, О. Тодійчук. – К. ; Нью-Йорк, 2010.
4. Коллинз Р. Социология философий. Глобальная теория интеллектуального изменения / Р. Коллинз. – Новосибирск : Сибирский хронограф, 2002.
5. Маклюэн Г. М. Понимание Медиа : внешние расширения человека / Г. М. Маклюэн. – М. : Жуковский : КАНОН-пресс-Ц; Кучково поле, 2003.
6. Свами М. Графы, сети и алгоритмы / М. Свами, К. Тхуласираман. – М. : Мир, 1984.
7. Krippendorff К. Content analysis : an introduction to its methodology : 2nd ed. / К. Krippendorff. – Thousand Oaks, California ; L. ; N. Dehli : Sage Publications, Inc., 2004.
8. Levy P. Collective Intelligence / P. Levy. – Cambridge, MA : Percus Books, 1997.

9. Neuendorf K. A. *The Content Analysis Guidebook* / K. A. Neuendorf. – Thousand Oaks, California ; L. ; N. Delhi : Sage Publications, Inc., 2002.

10. TEI P5 : *Guidelines for Electronic Text Encoding and Interchange* / edited by C. M. Sperberg-McQueen and Lou Burnard. – Text Encoding Initiative Consortium, 2016. – Version 3.0.0. Last updated on 29th March 2016, revision 89ba24e. – LVI, 1797 pp. : [Electronic resource]. – URL: <http://www.tei-c.org/release/doc/tei-p5-doc/en/Guidelines.pdf>.